

Vajag rozīnīti!

Marta Rībele

Jāni uz sarunu aicinu pēc tam, kad viņa birojs tikko saņēmis pirmo žurnāla *International Tax Review* piešķirto Baltijas gada nodokļu biroja balvu. Domāju, protams, parunāt par tagad tik aktuāliem nodokļiem, bet neierastākā, filozofiskākā veidā. Jāatzīst, nodokļu speciālistam tomēr ir vieglāk runāt par nodokļu likumiem, nevis – kā būtu, ja būtu. Tomēr sarunā, šķiet, izdevās Jāni atraisīt un pat pasmieties par VID kā «bargo kundzi». Jebkurā gadījumā – viņš jauniešiem ļoti iesaka

nodokļu eksperta profesiju, jo tādus Latvijai izmisīgi vajag!

Latvijā visi grib pēc iespējas mazāku nodokļu slogu, bet vienlaikus sūdzas par sliktajiem ceļiem u. tml. Kā jūs traktētu nodokļus?

Jebkurai valstij vienmēr lielākais izaicinājums bijis saglabāt balansu starp to, cik nepieciešams iekasēt no biznesa un iedzīvotājiem, lai uzturētu valsts funkcijas un tajā pašā laikā izjustu cilvēku maksāspēju, lai viņi nodokļus samaksātu, nevis atrastu shēmas, kā no tiem izvairīties. Uzreiz nāk prātā reāls piemērs

no dzīves, kas ir Latvijas biznesam diezgan raksturīgs, – daudzi tirgoja nekustamos īpašumus, bet nodokļus nemaksāja, taču tieši viņi bija tie, kas stāvēja rindā un sauca: «Krīze, ko valdība neko nedara?!»

Tas ir raksturīgi Latvijai vai postpadomju valstīm kopumā?

Domāju, visās postpadomju valstīs – tur, kur nodokļu sistēma vēl ir ļoti jauna. Ir grūti no nulles izveidot sistēmu, kas ideāli nosegtu sociālās vajadzības un tajā pašā laikā apmierinātu cilvēkus, kā arī – administrāciju ar

Latvijas uzņēmumu ienākuma nodoklis kopumā daudziem investoriem var būt izdevīgāks, bet igauņi ar savām rozīnītēm mūs pārsit, atzīst zvērinātu advokātu biroja Sorainen partneris Jānis Taukačs

CV Jānis Taukačs

- Sorainen partneris, prakses: nodokļi un muiža
- Šajās jomās praktizē kopš 1995. gada, septiņus gadus strādājis auditorkompānijā KPMG
- Latvijas Advokātu kolēģijas Nodokļu un finanšu komisijas priekšsēdētāja vietnieks
- Izglītība**
- Latvijas Universitāte, Latvija (LLB, LLM), specializēti profesionāli kursi

augsta līmeņa izglītības sistēma tieši nodokļu jomā nekur nav pieejama. Kā mēs varam gaidīt, ka mums būs virkne labu speciālistu, ja teju vienīgā vieta, kur tos var iegūt, ir lielais [starptautisko auditorkompāniju] četrinieks, kas šos speciālistus izskolo savā sistēmā, vai Valsts ieņēmumu dienests. Piemēram, tikko notikušajā, šķiet, lielākajā konferencē par nodokļu politikas tendencēm no katras attīstītās valsts no katras bija ap 100 delegātu, ieskaitot tiesnešus, kas spriež nodokļu lietas, un valsts sektora pārstāvjus, kas veido nodokļu politiku. No Latvijas biju vienīgais pārstāvis.

Kā jūs raksturotu Latvijas nodokļu sistēmu pasaules kontekstā? Tā ir progresīva? Konservatīva?

Vienā vārdā to, protams, ir grūti raksturot. Bet, kad ārzemēs uzstājos ar prezentācijām par Baltijas nodokļu sistēmu, vislielāko uzmanību piesaista Igaunijas 0% uzņēmumu ienākuma nodoklis [reinvestētajai peļņai] – tīri psiholoģiski... Kaut arī Latvijas uzņēmumu ienākuma nodoklis kopumā daudziem investoriem var būt izdevīgāks.

” **Jāvienkāršo komunikācijas paņēmieni starp ieņēmumu dienestu un nodokļu maksātāju, lai nebūtu tādas situācijas kā, piemēram, viena klienta stāsts: aiziet uz VID nodaļu, kur viņu vienkārši norej, jo ierēdņiem ir slikts garastāvoklis**

Mums arī vajag tādu rozīnīti!

Vajag! Labi, mēs kā pretsparu ielikām domājamo procentu atskaitīšanu – no pagājušā gada, ja ir nesadalīta peļņa, to var uzskatīt par aizdevuma pamatsummu, no kuras par domājamajiem procentiem var samazināt apliekamo ienākumu. It kā laba lieta, no Beļģijas pārņemta, bet tas nepiesaista tik lielu uzmanību.

Otra lieta, ko parasti pastāstu par Igauniju, – tur ir izdevīgi finansēt uzņēmumu caur aizdevumu (uzņēmumus finansē caur kapitālu un aizdevumu) – uz procentiem nav ieturējuma nodokļa. Tur nav arī ierobežojumu procentu atskaitīšanai. Tik ilgi, kamēr procenti ir saskaņā ar tirgus cenu, viss ieguldījums un peļņas izņemšana ir bez nodokļiem.

Kad šīs divas lietas izstāsta, Igaunija kļūst pievilcīga. Ja vēl ņemam vērā igauņu apsēstību ar IT un e-komercijas lietām... Vēl – Igaunijā viss ir orientēts uz vienkāršošanu – ir viens ienākuma nodokļa likums ar 21% likmi, arī PVN ir 21%, absolūts vairākums lietu tiesā tiek izspriestas par labu nodokļa maksātājiem.

To arī gribēju jautāt... Piemēram, pat es savu deklarāciju tik viegli aizpildīt nevaru. Vai šī birokrātija ir optimāla?

Deklarācija gan nav nekas tik traks... Jebkurā gadījumā – no administrēšanas neviens neaizbēgs – lai valsts spētu kontrolēt, atskaites ►

► «Mēs nedzīvojam [pasaulē] vieni, Igaunijā vispār nav nekustamā īpašuma nodokļa ēkām un būvēm, ko mēs darīsim ar 2,5% nodokli?!» vēl vienu Latvijas un Igaunijas salīdzinājumu min Sorainen partneris Jānis Taukačs.

FOTO – VITĀLIJS STIPNIĒKS, DIENAS MEDIJ

smaidīgiem ierēdņiem.

Domājat, 20 gadu ir par maz?

Mēs esam diezgan tālu attīstības ziņā, jo daudzas lietas Rietumeiropas valstīs ir attīstījušas ilgi un smagnēji, gadu simtiem, bet mēs varam tam pārlēkt pāri un – īpaši interneta ēras iespaidā – ātri apgūt. Tas ir līdzīgi kā ar IT tehnoloģijām: ja aizbraucam komandējumā uz Londonu, viesnīcā par interneta izmantošanu jāmaksā pieci latī par stundu, te internets ir daudz modernāks un lētāks – mēs tehnoloģijas ieviesām lētāk, bet uzreiz – mo-

dernākas, taču angļi ir ieguldījuši miljonus vienās tehnoloģijās, tās ir ātri novecojušas, un nu ir jāliek nākamie miljoni jaunajās. Latvijā ar nodokļiem ir tāpat.

Pieļaujam muļķīgas kļūdas?

Es teiktu – nezināšanas. Piemēram, kaut te skaitos labs speciālists, kad aizbraucu uz ārzemju semināriem, dažreiz jutos kā pamatskolas skolnieks augstskolas līmeņa ekspertu lokā. Daudzās valstīs, piemēram, Austrijā, Nīderlandē, Lielbritānijā, nodokļu speciālistu izglītības sistēma ir ārkārtīgi attīstīta. Baltijā

AKTUĀLA SARUNA

ir nepieciešamas. Taču pēc iespējas jāvienkāršo komunikācijas paņēmieni starp ieņēmumu dienestu un nodokļu maksātāju, lai nebūtu tādas situācijas kā, piemēram, viena klienta stāsts: aiziet uz VID nodaļu, kur viņu vienkārši norej, jo ierēdņiem ir sliktas garastāvoklis. Savukārt visas valsts problēma ir smagnēja e-paraksta ieviešana.

Kā panākt, lai VID būtu «biznesa attieksme»?

Man prātā nāk divas lietas. Vajadzētu ieviest elektronisku sūdzību grāmatu, kas ļautu izskaust šādus gadījumus, ko grūti vai dārgi apstrīdēt administratīvā kārtībā, – ja par vienu cilvēku VID ienāk vairākas sūdzības, acīmredzot ir pamats pārbaudei. Otrs – būtu jāievieš sekas šādām sūdzībām, lai attiecīgie ierēdņi padomātu, vai ir vērts izpaust savu slikto garastāvokli, lai nesāņemtu Līgo svētku prēmiju vai pat tiem samazinātu algu.

Vai alga VID gadījumā strādā kā motivējošs faktors? Jo skaidrs, ka tās viņiem krietni samazinātas...

Te nonākam pie sensenās diskusijas – no vienas puses, sakām, ka nav augstu algu, bet, no otras, mums ir liels bezdarbs. Acīmredzot taisnība ir pa vidu. Ja reiz šie cilvēki tur strādā, nedomāju, ka viņiem ir tik ļoti vienalga, ka viņi ir gatavi riskēt ar darbvietu. Jebkura algu sistēma vakar bija foršāka, šodien sliktāka, rīt atkal būs labāk...

Atgriezoties pie nodokļiem. Varbūt mums vajag pārsteigt pasauli, kļūstot par labklājības valsti ar augstiem nodokļiem un augstām sociālajām garantijām?

Es domāju, ka nē. Mums kā jaunai valstij šobrīd ir daudz svarīgāk strādāt uz investīciju piesaisti – tur konkurē nodokļu režīmi. Tāpēc mēs nevaram atļauties būt augsta nodokļu režīma valsts. Var domāt par citām lietām, ar ko varētu vairāk piesaistīt investoru uzmanību.

Tātad viens vārds, ar ko investoru acīs varētu raksturot nodokļu režīmu Latvijā, ir zemi nodokļi – ar to mēs varētu turpināt piesaistīt daudzus investorus, ja vien pārtrauktu nesa-prātīgas mētāšanās nodokļu izmaiņu jomā. Labi, 1. janvārī ieviesām tās daudzās izmaiņas, tagad kādus 3–5 gadus...

Bet vai mainības problēma līdz ar krīzi nav raksturīga visām valstīm?

Protams, ja paskatāmies, kas notiek Grieķijā, pie mums tikai tādi bērni šļupsti, nav 90% nodokļa bankas darbinieku prēmijām vai kas tuvu tās.

Latvija bija viena no retajām valstīm, kas neaplika dividendes privātpersonām, – tādas lietas, protams... Bet no 1. janvāra izmaiņas Latvijas nodokļos kopā ar ES tiesību aktiem bija kopumā virs 200 lapām – kurš reāls cilvēks to var apgūt?! Tā nav pasaku grāmata! Es piekrišu, ka katrā valstī notiek piekoreģistrēšana reālajai situācijai, bet tam jānotiek laikus, nevis decembra pēdējā nedēļā, lai var sagatavoties, otrs – ziņa, kas jādod uz āru investoriem un vietējam biznesam, – viss, mēs tagad

nedomājam ko kardināli mainīt.

Vienīgais – mēs plānveidā varam, piesaistot ārvalstu ekspertus, veidot koncepciju, uz kuriem mēs ar nodokļu sistēmu ejam. Varbūt gribam ilgtermiņā (5–10 gadus) ar nodokļiem atbalstīt inovācijas – tad ir viena veida nodokļu

” Daudzi tirgoja nekustamos īpašumus, bet nodokļus nemaksāja, taču tieši viņi bija tie, kuri stāvēja rindā un sauca: «Krīze, ko valdība neko nedara?!»

sistēma... Cits variants – kāpēc neizveidot Latviju par holdingu jurisdikciju?! Piekrišu, ka daudzi brauc uz Kipru un Maltu ne tikai mazo nodokļu dēļ, bet arī saules un jūras dēļ, bet vai mūsu vasara bija sliktāka?!

Patlaban topošās nodokļu sistēmas pamatnostādnes jau pasaka atbalstāmās nozares, piemēram, piemērojot atlaides liela mēroga investīcijām. Kur tā atšķirība?

Patlaban mums daudz kas atkarīgs no lo-bijiem un vietējām interesēm – būtu svarīgi to paveikt zinātniskā līmenī. Tā būtu jātop jebkuram nodokļu likumam. Tagad mums

parādījās nodokļu politikas pamatnostādnes pieciem gadiem, bet tas ir šaurā Finanšu ministrijas lokā tapis dokuments. Labi, to ielika mājaslapā publiskajai apspriešanai... Bet prasās iesaistīt organizācijas, kas nodarbojas ar nodokļu politikas veidošanu pasaulē un Eiropā. Piemēram, OECD (Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai – red.) un IBFD (Fiskālās dokumentācijas starptautiskajam birojam – red.) jau ir citām valstīm veikti pētījumi, kas būtu jādara ar nodokļu sistēmu, lai krīzes laikā atveseļotos ekonomika. Un te nav runa par nodokļu likmēm...

Kādā virzienā, jūsuprāt, tad būtu jāiet?

Būdam advokāts, es neteļošu makroekonomikas speciālistu. Taču, manuprāt, arī turpmāk – 10 gadu griezumā – būtu jā saglabā zema nodokļu režīms un būtu jāizvērtē prioritārās nozares, kas būtu atbalstāmas ar nodokļu politiku. Viens no reālākajiem risinājumiem, manuprāt, būtu atcelt ieturējuma nodokļa likmes, kas budžetam tāpat vairs neko daudz nedod, un – atkarīgos – ieviest holdinga režīmu, lai ārvalstu investoriem būtu interesanti ne tikai dibināt kompānijas, lai strādātu Latvijā, bet lai nodibinātu kompānijas, kas strādātu pa visu Eiropu. Uz ko turas Kipras un Maltes ekonomika? Ne jau uz to, ka holdinga kompānijām ir zemi nodokļi... Viņi iegūst no tā, ka biznesmeņi dzīvo viņu viesnīcās, izmanto viņu juristu,

nodokļu konsultantu, auditoru un notāru pakalpojumus. Uz tā rēķina attīstās tūrisms un pakalpojumu sfēra.

Tātad jūs Latvijas nākotni redzat pakalpojumos, nevis ražošanā?

Jā, tā gan ir vairāk iekšējā pārliecība, kas nav bāzēta analizē, – ka Latvijā nākotne ir pakalpojumu sfērai. Tās ir zināšanas, ko varam veiksmīgi pārdot, nevis meži vai smagā rūpniecība. Tādēļ būtiski ar nodokļu politiku atbalstīt izglītību, uzņēmumu ieguldījumus pētniecībā.

Joprojām Latvijā bubulis ir vārds «konsolidācija», arī nākamgad. Kā uz to skatīties? Skatīties uz izmaksu vai ieņēmumu pusi vai pašauties uz veiksmi, ka ekonomika atkopsies?

Uz veiksmi pašauties nekad nevajag. Es noteikti uzskatu, ka vēl ir daudz darāmā izmaksu samazināšanas nišās.

Uz kā rēķina?

Domāju, valsts sektorā joprojām var apvienot daudzas funkcijas un daudz efektīvāk izmantot valsts līdzekļus, piemēram, pērkot ārpakalpojumus, īpaši jomās, kas nav valsts tiešajos pienākumos. Darbiniekiem valsts sektora optimizēšanas rezultātā jāstrādā ar augstām algām, bet efektīvi. Tagad vēl ir iespāids, ka daudziem darba laikā ir laiks sēdēt

draugos, bet citi ir pārstrādājušies.

Runājot par ienākumu daļu, kopējā nostāja joprojām ir, ka nodokļu slogs jāpārceļ no darbaspēka uz patērētāju, arī – ceļot nekustamā īpašuma nodokli. Jūs esat pret to, jo nozare joprojām atrodas krīzē. Kāpēc, un kur alternatīvi gūt ienākumus?

Te ir atkal vienkāršā loģika par valstu savstarpējo konkurenci. Jā, nekustamā īpašuma nodoklis ir viens no tiem, ko ir visvieglāk iekasēt un no kura visgrūtāk izvairīties. Bet problēma ir tāda, ka mēs nedzīvojam [pasaulē] vieni, Igaunijā vispār nav nekustamā īpašuma nodokļa ekām un būvēm, ko mēs darīsim ar 2,5% nodokli?! Jebkurš lielāks investors, kas paskatīsies uz nekustamā īpašuma nodokļa likmēm, kas ir diezgan svarīga pozīcija, aizies ziemeļu kaimiņā virzienā.

Kur tad gūt ienākumus?

Vislielākā valsts problēma ir viedoklis, ka budžeta konsolidāciju var veikt uz nodokļu likmu pamata. Nodokļu likmes ir tikai pavīsam neliela daļa no nodokļu likumdošanas gūzmas. Tāpēc būtu jā sakārto jomas, kur nodokļus vismazāk maksā. Nodokļus vismazāk maksā pelēkais sektors. Tagad, paldies dievam, ieviests mikrouzņēmumu nodoklis, uz ko es skatos ar lielām cerībām. Bet mums ir vēl virkne nesakārtotu jomu, kur aizplūst liela peļņa daļa, par ko netiek samaksāti nodokļi.

Biznesa fakti ZAB Sorainen

- **Nozare:** juridiskās konsultācijas
- **Pārstāvniecības:** Igaunija, Latvija, Lietuva, Baltkrievija
- **Dibināts:** 1995. gadā (Latvijā – 1997. gadā)
- **Kam pieder:** darbība balstīta uz līdzdalību jeb partnerību, pašlaik firmā 21 partneris (Latvijā – 5)
- **Darbinieki:** 176 (Latvijā – 41)
- **Apkalpoto korporatīvo klientu skaits 2009. gadā:** vairāk nekā 1500
- **Tikko saņēmis pirmo žurnāla International Tax Review piešķirto Baltijas gada nodokļu biroja balvu**

Piemēram, darījumu cenu dokumentācijas noteikšana darījumos starp saistītām personām. Proti, uzņēmums Latvijā un mātes-uzņēmums ārzemēs bieži vien, savā starpā noslēdzot darījumus, spēlējas ar cenām – lai vairāk būtu jāmaksā tajā valstī, kurā ir mazākas nodokļu likmes. Kamēr mums šajā jomā uz pārējās Eiropas fona ir tik švaka nodokļu likumdošana, nauda plūdis prom uz zemāku nodokļu jurisdikcijām, uz ofšoriem, uz Kipru un Maltu. Pie mums vispār nezin kādēļ ļoti liberāli attiecas pret ofšoriem un zemu nodokļu jurisdikcijām... Mēs mēģinām ķert mazās zivis, bet lielās peld citos ūdeņos.

Bet vai tas nav attieksmes jautājums – kamēr cilvēkiem šķiet, ka nodokļus nemaksāt ir forši?! Ir valstis, kur par to pat baidās padomāt...

Neieliksim mēs visus cietumā! Maksāšanas panākšana ir dažādu paņēmieni kombinācija. Visupirms – Latvijā ir tiesiskās apziņas veidošanas problēma, kad ir forši nemaksāt nodokļus. Citās valstīs, nedod dievs, kaimiņš uzzinās – viņš vairs nesveicināsies! Šajā jomā lasīju vienu pētījumu, kāpēc amerikāņi maksā nodokļus, – divas atziņas: pirmām kārtām cilvēki baidās no VID audita – tas nozīmē, ka no valstiskā viedokļa [Latvijā] vajadzētu vairāk VID PR aktivitāšu. Viņu atgādinājuma vēstules nav saistošas, bet bija cilvēki, kas izdomāja: ai, nu labi – tagad ir mikrouzņēmumu nodoklis, varētu sākt maksāt. Otrs iemesls, kāpēc cilvēki maksā, ir sistēma, kas paredz ieturēt nodokli, – nekad pēc iespējas nevajag taisīt sistēmu, kur cilvēkam nauda tiek iedota rokās, viņš to pusgadu tur un domā – samaksāt to ceturtdaļu valsts budžetā vai ne?! Piemēram, Austrālijā cīņai pret pelēko sektoru ieviesta sistēma, ka pienākums samaksāt nodokli ir tam, kas maksā pakalpojumu sniedzējam.

Kādam jābūt VID tēlam cilvēku acīs? Bargajai kundzei vai partnerim?

Nekādā gadījumā ne bargajai kundzei! Bargā kundze patīk šauram cilvēku lokam. (Smejas.) Nodokļu sistēma ir jāsaista ar pozitīvām emocijām. Pats atceros, kad vēl biju students un piepelnījos ar reģistrāciju Uzņēmumu reģistrā, man nepatika uz turieni iet, cīnīties ar viņiem un uzsūkt negatīvismu. Bet tagad – tev vispār nav jāiet uz Uzņēmumu reģistru, ieslēdz datoru un visu aizsūti elektroniski! Jāveido sistēma, ka cilvēkiem nomaksāt nodokļus ir vienkārši un, ja tu aizej uz VID, tas ir ērti un patīkami.

Mīnējāt, ka trūkst nodokļu speciālistu. Jūs jauniešiem ieteiktu izvēlēties šo virzienu?

Noteikti! Tā ir ārkārtīgi perspektīva nozare ar lielu pieprasījumu pēc kvalificētiem speciālistiem. Labākās universitātes ir Austrijā un Nīderlandē.

Bet juristu un ekonomistu ir tik daudz – kur tad viņi visi paliek?

Trūkst kvalificētu pasniedzēju, kas spētu iemācīt attiecīgajā līmenī. Ja mācībspēku nav uz vietas, jāizveido sistēma, ar kuru atbalstām studijas ārzemēs – kā speciālistus sākotnēji generēt ar ārvalstu pieredzi. **LD**